

981031-1

Nejvlastnějším terénem filosofického myšlení je reflexe. Skutečná reflexe se mohla dalekosáhle prosadit teprve po vynálezu pojmů a pojmovosti; její náznaky ovšem můžeme sledovat ještě o něco dříve (tedy v posledních fázích myšlení mytického), ale v takových případech mluvíme raději o praereflexi (nebo protoreflexi, viz „...“ in: *Filosofie a víra*, 1991, s. .). Filosofická reflexe se vyznačuje řadou zvláštností, mezi něž náleží zejména její trojí dominující zřetel: systematický, kritický a principiální. Filosofická systematickosti není žádnou posedlostí ve vytváření systémů, jak je to někdy chápáno, nýbrž je důsledkem toho, že se filosofie nikdy nevzdává svého zaměření na celek, tedy na nejširší souvislosti. Integrovat takové široké souvislosti nelze beze smyslu pro soustavnost. Filosofická kritičnost je nutným důsledkem, ale také inspirací opravdové systematickosti, neboť ta nemůže spočívat na pouhém vnějším uspořádání jednotlivostí, ale na rozlišování mezi pravým a nepravým, jakož i mezi významnějším a méně významným. Filosofická kritičnost však musí být obrácena také k samotné filosofické práci, tedy musí být sama také reflektována. To pak nutně vede k rozpoznání nejrůznějších původně nejen neformulovaných, ale dokonce i ne zcela uvědoměných předpokladů každého jednotlivého filosofického postupu a filosofování vůbec. Filosofie si tak musí udělat co možná jasno v tom, co při své práci (jíž je myšlení) vlastně dělá, zejména však také, čím filosofie jest, tj. jak se myšlení stává filosofickým a jak se filosofickým udržuje. To však nutně znamená, že se musí vztáhnout k nějaké mimo-filosofické instanci, nemá-li ztratit svou bytostnou určenost a nemá-li se tak stát jen jakousi nezávaznou intelektuální hrou. Nejstarší taková filosofická sebereflexe je (relativně pozdním podáním) připisována Pythagorovi, a jejím nejstarším literárním dokumentem je výklad, který Platón vkládá do úst (nejspíš vymyšlené) mantinejské „ženy, znalé božských věcí“ (tedy jakéhosi theologického experta), která v tom smyslu poučuje mladého Sókrata. Podle této staré verze není filosofování „moudrostí“ (ve smyslu vědění jakožto nahlížení pravdy), ale láskou k moudrosti. Aristotelés pak sice vztahuje filosofii vskutku k pravdě (2,1, 993b, 20: filosofie je EPISTÉMÉ TÉS ALÉTHEIAS), ale pravdu činí cílem teoretických filosofických disciplín. Nenavazuje tedy na zmíněnou starou tradici, která – jak bychom mohli říci – moudrost či pravdu (v našem chápání) měla za „nekonečný cíl“ filosofování, pro člověka v úplnosti nedosažitelný, ale pravdu definitivně (na mnohá staletí) svazuje s tím, co „jest“, se jsoucím (v řečtině ovšem je EINAI, nikoliv ONTA, – dtto, 30-31; ale Kříž překládá „se jsoucností“, Kirchmann-Bonitz zase „Sein“ – s.74, 75). Právě v tomto bodě se však musíme vydat jiným směrem.

(Písek, 981031-1.)